

EKONOMİK KALKINMADA TARIMIN ROLÜ: KALKINMADA JAPONYA ÖRNEĞİ (1)

Yüksel İŞYAR (2)

ÖZET

"Ekonomik kalkınma outputtaki büyüme ile birlikte üretim teknikleri ve kurumsal organizasyonlardaki olumlu değişimleri ifade eden kapsamlı bir kavramdır. Bir ülkenin topyekün ekonomik kalkınmasında tarımın rolü inkâr edilemez. Japonya'nın ekonomik kalkınma modeli, özellikle Batı Avrupa modelinden önemli farklılıklar arzetymekte olup, tarımsal ihtişal sanai ihtişalden önce gerçekleşmeyip sektörler karşılıklı stimülasyonlarla bir arada dengeli olarak gelişmişlerdir. Bu gelişmede tarım sektörü, output arzünü sağlamak, saniye işgücü kaynağı oluşturmak ve yatırım için yüksek düzeyde tasarruf sağlamak gibi çok önemli işlevleri yerine getirmiştir."

1. GİRİŞ:

Japonyanın ekonomik kalkınmasında en belirgin özellik, kalkınma işlevinin hızı ve sürekliliğidir. Kalkınma işlevinin henüz başlamadığı 19 uncu yüzyıldaki engelleyici faktörlerle sonraki dönemlerde sürekli ve hızlı büyümeye neden olan faktörler analitik bir biçimde aşağıda incelenmiştir. Bu amaçla, ülkenin topyekün ekonomik kalkınmasında tarımın rolü iki yaklaşımla araştırılmıştır. (1) Ekonominin ana sektörlerinden biri olarak Japon tarımsal kalkınmasının özellikleri ve fonksiyonu (2) büyüme ve kalkınma işlevinde tarımla diğer sektörler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçlarla sunulan gözlemler, genel olarak, makro-sektörel olup alt sektörel gözlemler sadece özel örnekler için verilmiştir.

Analizler, tarihi süreç içinde, oldukça uzun iki dönemin karşılaştırılması şeklindeydir. Birinci dönme, Meiji Restorasyonundan I. Dünya Savaşına kadar olan dönemdir. İkinci dönem ise, I. Dünya Savaşından II. Dünya Savaşına kadar olan dönemdir.

(1) Bu makalenin hazırlanmasında Gerald M. Meier, *Leading Issues in Development Economics*, Oxford University, Press, New York 1964 adı eserden yoğun bir şekilde yararlanılmıştır.

(2) Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ziraat Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi.

Yukarıda belirtildiği gibi, Japon ekonomik kalkınmasında büyümenin sürekliliği ana özellik olmakla beraber, sektörlerin nisbi pozisyonlarında önemli değişimler görülmektedir. Örneğin, I. Dünya Savaşı tarımla sanayi arasındaki ilişkilerde çok belirgin yapısal değişimin olduğu dönem olarak bilinir.

1878 den önce istatistiksel verilerin yetersiz olması nedeniyle analizler 1878-1917 döneminin incelenmesi ile başlar. Tarımsal gelişme özellikle output ve produktivite açısından incelenmiştir. Burada produktivite terimi, konvansiyonel anlamda kullanılmış olup işçi birimi başına veya birim arazi başına üretimi ifade eder. Gelişmenin bu ölçüleri nötral ölçüler olup her çeşit kullanımda eşit öneme sahiptirler. Analizlerin bu çerçevesi içinde başlıca üç ana problem ilgi konusudur. Bunlar, (1) söz konusu dönemde (1878-1917) output ve produktivite nasıl değişmiştir? (2) Üretim biriminin yapısındaki gelişmeler nelerdir? (3) Faktör kombinasyonu (bileşimi) değişimi output ve produktiviteyi nasıl etkilemiştir?

2. I. DÜNYA SAVAŞINA KADAR OLAN DÖNEM:

İstatistiksel engellerin büyük olmasına rağmen, söz konusu dönemde Japonya'nın tarımsal outputundaki değişimin genel görünümü çok belirgindir. Öyle ki, gıda maddelerinin gelişim oranı nüfus artış oranının etkisini kesinlikle karşılayabilecek kadar yüksektir. Bürüt ve net tarımsal output reel terimlerle sürekli artış göstermiştir (3). 1878 den 1917 ye kadar outputdaki yıllık net artış, ortalama olarak, yüzde 2.3 olup yıllık bürüt artış daha yüksektir. Tablo 1 ve 2 bu gözlemleri doğrulamaktadır.

Söz konusu dönemde tarımdaki gelişme produktivite bakımından incelenirse, net outputun etkili alana bölünmesi ile belirlenen toprak (veya arazi) produktivitesinin 1878-1882= 100 den 1913-1917= 180'e yükseldiği görülür. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus, ekili alanın 1884 de 4,254 bin hektardan 1920 de 6,254 bin hektara yükseldiğidir. Ekili alandaki yüzde 35 lik bu artış toprak produktivitesindeki yüzde 80 ilik artışa göre düşüktür. Buna göre, outputdaki artışın en önemli nedeninin produktivite artışından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bundan, söz konusu dönemde toprak-tasarruf edici teknolojik gelişmelerin ağırlıkta olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo 1. Tarımsal Output (5 yıllık ortalamalar)

Yıllar	Pirinç Toplam output (milyon bushels)	Pirinç verimi (bushels/ht.)	Genel tarımsal output indeksi
1878-1882	147.53 (100)	59.72 (100)	100
1898-1902	210.70 (142)	74.30 (124)	147
1913-1917	274.00 (185)	89.68 (150)	198

(3) Net output = Bürüt output - ara malları,

Reel terim = Parasal değer / Tarımsal fiyat indeksi.

Tablo 2. Bütüt ve Net Tarımsal Output (5 yıllık ortalamalar)

Yıllar	Bütüt tarımsal output (milyon Y., 1928-32 fiyatları ile)		Net tarımsal output (milyon Y., 1928-32 fiyatları ile)	
1878-1882	960	(100)	825	(100)
1898-1902	1688	(175)	1432	(173)
1913-1917	2306	(208)	1829	(221)

Söz konusu dönemde işgücü produktivitesi (net output/işgücü miktarı) yılda ortalama olarak yüzde 2.6 lık artış göstermiştir. İşgücü produktivite trendi tam homojen olmayıp dönemin sonlarına doğru yavaşlama temayülü göstermiştir. 1898 ile 1917 yılları arasında tarımda işgücü istihdamında bir azalma olmuştur. Tarımsal istihdamdaki azalmaya rağmen net outputtaki artış söz konusu dönemde teknolojik gelişmenin ılımlı bir emek-tasarruf edici özelliğini ifade eder.

Yukarıda açıklanan output ve produktivite değişimlerinin anlamı, bu verilerin diğer makro-ekonomik verilerle ilişkiler incelenerek ortaya konulabilir. Output artışı hem hızla artan kentsel nüfusun gıda ihtiyacını karşılayabilecek hem de fert başına gelir artışının yaratacağı gıda maddeleri talebindeki artışı karşılayabilecek düzeydedir.

Söz konusu dönemde Japonya'nın toplam nüfusu yılda yüzde 0.8-1.3 oranında artarken, gıda maddelerinin gelir elastikiyeti 0.6-0.7 olarak tahmin edilmiş, fert başına reel gelir de yılda yüzde 2 oranında artmıştır. Bütün bu verilerin ışığı altında, Japonya'da söz konusu dönemde, gıda maddeleri talebinin yüzde 2 arttığı (4), bu artışın ise büyük ölçüde output artışı ile karşılamadığı, ekili alanlarda

Tablo 3. Toprak ve İşgücü Produktivitesi (5 yıllık ortalamalar)

Yıllar	Toprak produktivitesi (net output/ekili alan)		İşgücü produktivitesi (net output/işgücü miktarı)		İşgücü miktarı (1000)
1878-1882	Y. 17.3	(100)	Y. 53.0	(100)	15.573 (100)
1898-1902	28.3	(163)	93.5	(176)	15.303 (98)
1913-1917	31.2	(180)	125.2	(236)	14.613 (93)

Tablo 4. Tarımsal Üretim Dengesi (5 yıllık ortalamaları) (Milyon Yen)

Yıllar	Üke arzı	Ülke talebi	Arz talep
1878-1882	431	420	+ 11
1898-1902	959	1058	- 99
1913-1917	1787	2186	- 399

çok az bir artış olduğu, işgücü miktarında da küçük bir azalma olduğu anlaşılır. Bu durumda, kısa dönem dalgalanmaları dışında, Japonya'nın sanayileşmesinin ilk

(4) Gıda maddeleri talebindeki artış oranı = nüfus artış oranı + fert başına gelir artış oranı x gıda maddelerinin gelir elastikiyeti.

safhalarında gıda maddeleri arz ve talebinin hemen hemen dengeli bir durumda olduğu görülür. Tarım ile diğer sektörler arasındaki ticaret oranları da bu sonucu desteklemektedir. Şöyle ki, küçük dalgalanmalar dışında, ticaret oranları bu dönem de sabit kalmıştır. Bu durum, Japonya'da tarımın diğer sektörlerle bir harmoni içinde geliştiğini göstermektedir. Böylece, tarımın sanayileşme ve kentleşmeye kaçırılmaz bir katkısı olduğu da anlaşılmaktadır. Zamanımızdaki birçok az gelişmiş ülkenin büyük problemi olan gıda maddeleri noksanlığından kanaklanan enflasyonist baskı, söz konusu dönemde Japonya'da minimum düzeyde kalmıştır.

Yukarıdaki açıklamalar Japon tarımının ülke içi ekonomi üzerindeki rolünü ortaya koymaktadır. Ancak, Japon tarımının uluslararası ticaretin gelişmesi üzerinde de çok-önemli rolü olduğu bilinmektedir. Dönemin ilk yıllarında, ipek kozası ve çay yaprağı gibi ticari ürünlerin output ve kalitelerindeki artış, ham

Tablo 5. Kent ve Kırsal Sektörler Arasındaki Ticaret Oranları (5 yıllık ortalamaları) 1928-32 = 100

Yıllar	Tarımdışı malların fiyat indeksi (N)	Tarımsal malların fiyat indeksi (A)	N/A
1878-1882	44	44	100
1898-1902	53	56	94
1913-1917	82	77	106

ipek ve çay gibi yarı-mamul ürün ihracatının hızla büyümesinde en önemli etken olmuştur. Özellikle ham ipek ihracatı I. Dünya Savaşından sonraki dönemde de önemini kaybetmemiştir. Ülkeye yabancı döviz geliri sağlamak bakımından tarımın fonksiyonu topyekün ekonomik kalkınmada son derece önemli olmuştur. Özellikle dış borçlanmanın olmaması durumunda, dış ticaret artışı sanayinin modernizasyonunda en önemli kaynağı oluşturmuştur. I. Dünya Savaşından önceki yıllarda Japonya'da dış ticaret artışı büyük ölçüde tarımdan kaynaklanmıştır.

Japonya'da sanayi ihtilali Batı tipi bir tarımsal ihtilalin önceliğine bağlı olarak gerçekleşmemiştir. Yani, üretim biriminin köklü bir reorganizasyonu restorasyonun kısa bir süre önce veya sonra olmayıp, fakat Japonya'da kendine özgü bir gelişme süreci cereyan etmiştir. Hızlı sanayileşme ile kombine bir şekilde, hızlı bir tarımsal gelişme de gerçekleşmiş, "ıslahat faaliyetleri" 1-0 yıllık devreler içinde cereyan etmiştir. Aile birimi başına ortalama bir hektarlık küçük aile işletmesi, toprak sahibi ile kiracı arasında ürün bölüşümü, aynı olarak ödenen yüksek kira oranları gibi özellikler söz konusu dönemde de (1878-1917) Tokugawa döneminin mirası olarak devam etmiştir. Ayrıca, arazi birleştirilmesi için kuvvetli bir trendin olmayışı küçük ve parçalanmış arazi dağılımının devamına neden olmuştur. Sanayileşmenin ilk safhalarında gereksinilen işgücü kırsal alandan gelmekle beraber,

bunlar, genel olarak, genç ve bekâr işçilerdir. Bu nedenle, aile birimi olarak kırsal alandan kentlere göç pek az olmuştur. Bu durum göstermektedir ki, söz konusu dönemde, Japonya'da tipik Asya tipi tarımsal yapı varlığını sürdürmesine rağmen, produktivitede çok önemli gelişmeler gerçekleştirebilmiştir. Küçük üretim biriminin devam ettiği Japon tarımsal gelişmesinde produktiviteyi artıran iki önemli faktör sulama, drenaj, arazi tesviyesi gibi faaliyetleri içeren arazi ıslahı ve iyi kaliteli tohumluk, geliştirilmiş üretim metodları, ahır ve ticari gübre gibi input kullanımındaki artışlardır. Bunlar büyük yatırımları gerektirmeyen fakat küçük üretim birimlerinde tarımsal gelişmeyi sağlayan yöntemlerdir. Arazi geliştirme projeleri ve reklâmasyon gibi bireysel çiftçilerin güçlerini aşan kapital yatırımları ise, genel olarak, arazi sahipleri ve Devletçe sağlanmıştır.

I. Dünya Savaşından önceki dönemde tarımsal yatırım saiki de yeterince mevcuttur. Arazi sahiplerine aynı olarak ödenen yüksek kira oranları, esasta mutlak miktara dayanmakla beraber, verim değişiminden de etkilenmekte idi. Bu gibi uygulamalar verimi yüksek ve istikrarlı kılabilmek için mülk sahiplerini yatırıma teşvik etmiştir. Ayrıca, söz konusu dönemde, pirinç fiyatlarının genel fiyat düzeyine eşit bir oranda artış göstermesi ve arazi vergisinin artan üretimle azalması da arazi sahiplerinin yatırım saikini artırıcı faktörlerdir. Devlet de yöresel koşullara en uygun teknoloji ve yeniliklerin geliştirilmesi için büyük çaba göstermiştir. Bu dönemde, merkezi ve mahalli idareler araştırma istasyonları, yayım servisi ve okul sisteminin genel ve teknik eğitimi sağlayacak şekilde organizasyonu gibi faaliyetlerde çok önemli rol oynamışlardır.

2.1. Sanai için Kapital Oluşumu :

Tarım sektöründe oluşan tasarrufların sanayileşmede kullanıldığı genellikle kabul edilen varsayımdır. Bu varsayımın rasyonelliği aşağıda gösterilmiştir; I. Dünya Savaşı öncesi ekonominin büyüme oranı yıllık yüzde 3.5 ortalama kapital katsayısı da 3 veya 4 varsayılırsa, ekonominin ortalama tasarruf oranı yüzde 10-14 olarak tahmin edilir (5). Bu rakamların gerçeğe yakın olduğuna inanılmaktadır. Zira, önce de ifade edildiği gibi, tarımda et output artış oranı yıllık yüzde 2.4 olup, bu sektörün kapital katsayısının ulusal ortalamadan daha az olduğunu varsaymak anlamlıdır (6). O halde, tarımda gereksinilen yatırım bu sektörün tasarruf miktarından daha azdır. Artık değer tarım dışı sektörlerle akmıştır. Niçin, Japonya'nın sanayileşmesinin ilk safhalarında yabancı kapital çok az rol oynamıştır. Meiji döneminde hükümet büyük tüccarlardan önemli miktarlarda borç almış olup, bunlar sonraki döneme kapital birikimi olarak intikal etmiştir.

(5) Tasarruf oranı = Büyüme oranı x kapital katsayısı.

(6) Daha önce de vurgulandığı gibi, Japon tarımının kalkınmasında stratejik faktör kapital kullanımını değildir.

Ayrıca, sonraki hükümet modern bankacılık ve kredi sistemini de geliştirerek sanayileşme için gerekli fonun oluşumunu kolaylaştırmıştır. Öte yandan, enflasyonist işlev de, özellikle ilk safhalarda, zorlanan tasarruflarla kapital birikimini olumlu olarak etkilemiştir. Özetle burada vurgulanmak istenen husus, kırsal gelir ve tasarrufun kentlere transferinin genel kapital birikiminde sürekli ve önemli rol oynadığıdır.

Japon ekonomik kalkınmasının kritik aşamalarında arazi vergisi de önemli bir rol oynamıştır. Bu verginin merkezi hükümetin genel gelirleri içindeki payı tablo 6'da görülmektedir. Tarımın top yekün ekonomik kalkınmadaki değişen rolü bu tablodan açıkça görülmektedir. 1913-17'ye kadar arazi vergisi hükümet gelirlerinin en önemli kalemini oluştururken, I. Dünya harbinden sonra gelir vergisi kalkınmanın dinamik gücünü ve hükümetin en önemli gelir kalemini oluşturmaya başlamıştır.

Tablo 6. Merkezi Hükümetin Vergi Gelirleri Yapısı (5-yıllık ortalamalar, 1000 Y.)

Yıllar	Gelir Vergisi %	Arazi Vergisi %	Ticari Vergiler %	Gümrük Ver. %	Top.
1888-1892	1091 (2.4)	38446 (85.6)	740 (1.6)	4654 (10.4)	44941
1913-1917	51249 (26.0)	73983 (37.6)	25334 (12.9)	46245 (23.5)	196811
1933-1937	267695 (49.4)	58175 (10.7)	62132 (11.5)	153651 (28.4)	541753

3.1 DÜNYA SAVAŞINDAN II. DÜNYA SAVAŞINA KADAR OLAN DÖNEM:

Kalkınma işleminde kırsal kesiminin ağır yükü taşıdığı, ancak bu yükün zamanla azaldığı aşağıdaki tablolardan da görülmektedir. Tablo 8'de verilen sübvansiyonlar dikkate alındığında, Devletin, özellikle yatırımcı olarak, uzun bir dönem süresince önemli bir rol oynadığı anlaşılır. Sübvansiyon bir Devlet yatırım yöntemidir. Diğer yöntemler, özellikle direkt yatırımlar, sayısal olarak daha önemli olmakla birlikte, sübvansiyonlar, rejimin ekonomik özelliklerini ifade ettiğinden büyük önem arzeder. Tablo 8'den görüldüğü gibi, tüm dönem boyunca Devlet sübvansiyonundan en çok yararlanan sektörler ikincil ve üçüncül sektörlerdir. Özellikle imalat, gemicilik, askeri alet ve teçhizat ve sosyal hizmetler yoğun Devlet desteği görmüşlerdir. Ana (veya birincil) sektörde ise 1920'lere kadar önemli bir sübvansiyon görülmemektedir. Buna rağmen, tarım sektörü ekonomide en büyük artışın kaynağı olmuştur. Daha sonraki yıllarda (1930 larda) ise Devlet tarıma da mali destek sağlamaya başlamıştır. Sübvansiyonların sektörler için dağılımındaki değişim geleneksel kapital akışındaki yapısal değişimin göstergesidir. Kalkınmanın ilk safhalarında kırsal alandan kentlere net bir kapital akışı söz konusu iken I. Dünya Savaşından sonraki dönemde bu akışın yönü tersine dönerek ekonomide tam bir daire tamamlanmıştır.

Tablo 7. Tarım ve Tarım dışı Sektör Gelirlerinin Direkt Vergi Oranları

Yıllar	Tarım Sektörü		Tarımdışı Sektörler	
	Direkt vergi (1000 Y.)	Oran %	Direkt vergi (1000 Y.)	Oran %
1883-1887	63552	22.1	9548	3.0
1898-1902	99050	12.1	35378	3.2
1913-1917	167660	12.9	145441	4.5
1933-1937	197325	7.8	559235	4.2

Tablo 8. Sübvansiyonların Sektörel Dağılımı (Toplam = 100)

Yıllar	Ana (birincil) sektör	İkincil sektör	Üçüncül sektör	Diğerleri
1891	—	58.8	2.3	37.9
1901	—	51.9	28.7	17.8
1911	0.8	38.0	30.9	30.3
1921	0.6	19.6	32.8	47.1
1931	10.8	40.2	10.9	38.1
1941	20.0	10.8	40.9	28.4

4. ULUSLARARASI KALKINMA PATERNİ KARŞISINDA JAPONYA DENEYİ:

Japonya deneyinin uluslararası kalkınma paternine ne dereceye kadar uyduğu 1868 den 1940'lara kadar olan dönem içinde incelenecektir:

Diğer tüm gelişen ülkelerde olduğu gibi, Japonya'nın sanayileşme işlevinde de nisbi tarımsal gelir ve tarımsal istihdamda bir düşme görülmektedir. Birincil sektörde üretilen milli gelir 1878-82'de yüzde 64 iken 1913-17'de yüzde 36'ya 1938-42'de de yüzde 17'ye düşmüştür. Tarımsal istihdam ise, sırasıyla, yüzde 76 dan yüzde 59 ve yüzde 44'e düşmüştür. Gerek tarımsal gelir oranındaki gerekse tarımsal istihdamdaki düşmeler, Avrupa ülkelerine oranla, çok hızlı bir transformasyonu göstermektedir. Başka bir deyişle, Japonya'da tarımsal gelir oranı, Avrupa ülkelerine göre daha hızlı bir tempoda düşmüştür. Daha da önemlisi; gelir ifadesi ile, Japon tarımının nisbi durumu II. Dünya Savaşı öncesi dönemde bile ortalama Avrupa düzeyine ulaşmıştır.

Avrupa'da ortalama tarımsal istihdam durumu Japonya'dan çok düşüktür. Söz konusu oran 1940'larda yüzde 25-35 arasında bir değerdir. Bunun doğal sonucu olarak da Japon tarımında fert başına nisbi gelir oranının Avrupa ortalamasından çok düşük olacağı beklenir. Ancak, ülkenin karşılaştığı yapısal güçlükler rağmen, durum beklenildiği gibi olmamıştır. Şöyle ki, Komünist Çin'in 1956'da eriştiği yüzde 40'lık tarımsal üretim oranına (7) Japonya'da 1908-12 döneminde erişilmiş-

(7) Net Millî gelirin yüzde 40'ıdır.

tir. Ancak, Çinde söz konusu oran yüzde 49.7'den yüzde 40'a dört yılda düşmesine rağmen Japonya'da 15 yılda düşmüştür. Çin'in tarım kesiminde 1960'daki yüzde 74'lük masraf/net output oranına Japonya'da 1942'de erişilmiştir. Bütün bu sonuçlar Japonya'nın kalkınmasında sosyal masrafların daha düşük olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir ifadeyle, kolektifleşme ve diğer bazı sosyal gerginliklere başvurulmadan Japonya'da da Çin'de erişilen output artışı sağlanabilmiştir.

Japon deneyi ile Avrupa paterni arasındaki farkı açıklığa kavuşturmak için aşağıdaki birkaç sorunun yanıtını inceleyelim Sanayileşmenin başlarında Japonya'nın içinde bulunduğu ekonomik koşullardan beklenen sonuç nedir? Diğer bir ifadeyle, ekonomistlerin üzerinde önemle durdukları "başlangıç koşulları" nedir? Genel olarak, Avrupa'nın sanayileşme deneyi oldukça kısıtlı bir uygulama arzeder. Zira, sanayileşme öncesi ekonomik düzey çok yüksektir. Veri noksanlığı bu konunun kantitatif analizlerini aksatmakla beraber, Japon tarımı için yine de başlangıç aşamasındaki prodüktivite hakkında bir şeyler söylenebilir.

Bazı Asya ülkelerinin cari prodüktivite düzeyleri ile Meiji dönemindeki Japonya'nın durumu karşılaştırılırsa aşağıdaki ilginç sonuçlar görülür. FAO'nun 1957 yılı Tarım İstatistikleri Yıllığına göre, pirinç için 1954-56 verim ortalamaları (bushel/hectar) Çin (Traiwan) da 134.2, Çin (Mainland) de 121.0, Malaya'da 98.5, Endonezya'da 84.8, Burma'da 74.5, Tayland'da 66.1, Hindistan'da 63.7, Filipinler'de 58.8, ve Japonya'da 208,7 dir. 1878-82 döneminde Japonya'da ortalama pirinç veriminin 63 bushels/hectar ve Meiji döneminde de 60-70 bushels/hectar olduğu hatırlanırsa, Japonya'da daha ekonomik kalkınmanın ilk safhasında pirinç tarımındaki arazi verimliliğinin Kuzeydoğu Asya ülkelerinin cari (1954-56) verimliliğine eşit düzeyde olduğu görülür. Aynı sonuç işgücü prodüktivitesi için de varsayılabilir.

Japonya ile Batı Avrupa ülkelerinin prodüktivite bakımından karşılaştırılması ilk dönemler için mümkün değildir. Zira, yetiştirilen ana ürünler farklıdır.

Avrupa'da işgücü-toprak oranının Japonya'ya göre daha uygun olması ve tarımsal ihtilâlin Avrupa'da sanayi ihtilâlden önce gerçekleşmesi gibi nedenlere bağlı olarak, Batıdaki ortalama işgücü prodüktivitesinin daha yüksek olduğu tahmin edilebilir.

4.1. Sanayileşmenin Başlarında Japon Tarımının Durumu

Sanayileşmenin başlangıcında Japonya'nın içinde bulunduğu tarımsal koşullar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

— Uygun olmayan işgücü-arazi oranı ve nisbeten düşük işgücü prodüktivitesi ve bunun sonucu olarak da düşük ekonomik performans. Birçok Asya ülkesinin ortak özelliği olan bu husus Avrupa koşulları ile bağdaşmamaktadır.

— Üretim birimlerinin, yapılarında herhangi bir değişiklik olmaksızın teknik yeniliklerin adaptasyonu. Buna rağmen, Avrupa'da en hızlı prodüktivite artışı yüzde 1.8, tarımsal output artışı da yüzde 2.0'yi geçmezken Japonya'da bu oranlar çok daha yüksektir.

— Avrupa'dakinin tersine olarak, Japonya'da tarımsal ihtilâl sanayileşmeden önce cereyan etmeyip fakat sanayileşme ile birlikte yanyana olmuştur.

— Japon ekonomik kalkınmasında sanayideki gelişme zirveye ulaştığında tarım önemini kaybetmeye başlamıştır. Diğer bir deyişle, tarımsal gelişmedeki hızlı atılım kısa sürmüştür. Şöyle ki, Japonya'nın ekonomik kalkınması için başlangıç tarihi 1870 olarak varsayılırsa, hızlı tarımsal büyümenin 50 yıldan daha az devam ettiği görülür. Tarımda görülen 1918 öncesi geleneksel yapı ve katkı üretim birimi bu tarihten sonra ekonomik gelişmeye önemli bir engel teşkil etmiştir. Tarımsal output ve prodüktivitedeki hızlı artışın kısa sürmesinin diğer bir nedeni de, ülkenin genel ekonomik yapısından kaynaklanmıştır. Şöyleki, I. Dünya Savaşını müteakiben başlayan sanayileşme atılımı, yabancı ülkelerle rekabet etme olanaklarını geliştirme çabaları, 1930'lardaki savaş için ağır sanayiye kayış gibi nedenlerle zorlanarak tarımın nisbi önemi düşmeye başlamıştır. Söz konusu dönemde tarım dışı sektörlerdeki çok hızlı gelişmeye rağmen tarımdan kaynaklanan işgücü arzı yeterince absorbe edilememiştir. Yani, başlangıçtaki uygun olmayan işgücü-arazi oranı, sanayileşmenin en yüksek düzeyde olduğu II. Dünya Savaşı öncesinde de mevcut olup, bu durum tarımın teknik gelişme olanaklarını kısıtlamıştır.

5. SONUÇ:

Japonya tarımının yukarda özetlenen tüm özellikleri bir arada ülkenin ekonomik kalkınmasında tipik bir model oluşturmuştur. Bu model, kırsal geçimlik düzeydeki trendin yükselişi, sanayi sektöründe reel ücretlerin artışı, sanayi ve tarımsal outputun dengeli büyümesi, yüksek tasarruf-yatırım oranları ve düşük kapital katsayısı ile belirgindir. Modelde tarım sektörü, output arzını sağlamak, sanayi işgücü kaynağı oluşturmak ve yatırım için yüksek düzeyde tasarruf sağlamak gibi çok önemli fonksiyonlara sahiptir.

LİTERATÜR

- FAO., The Yearbook of Food and Agricultural Statistics, Rome, 1957.
- Kindleberge, Charles, P., Economics Dvelopment, Mc Graw Hill Book Company, New York. 1965.
- Meier, Gerald, M., Leading Issues in Development Economics, Oxford University Press, New York, 1964.